

Kastamonu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi / Journal of Divinity
Faculty of Kastamonu University
e-ISSN 2717-901X
Cilt/Volume: 6, Sayı/Issue: 1, Eylül/September, 2022

Divan Şiirinin Son Temsilcilerinden Muhyiddin Râif Yengin
Muhyi al-Din Râif Yengin, one of the Last Representatives of Dîvân Poetry

Yeter ÇAĞLAR

Doktora Öğrencisi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul/Türkiye
Phd. Student, Marmara University, Institute of Social Sciences, Marmara/Turkey

ytrsvmyksl@hotmail.com
orcid.org/0000-0002-5577-1529

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü: Araştırma Makalesi / **Article Type:** Research Article
Geliş Tarihi: 08 Ağustos 2022 / **Date Received:** 08 August 2022
Kabul Tarihi: 15 Eylül 2022 / **Date Accepted:** 15 September 2022
Yayın Sezonu: Eylül 2022 / **Pub Date Season:** September 2022
Cilt: 6, Sayı: 1, Sayfa: 127-148/ Volume: 6, Issue: 1, Pages: 127-148

Atıf / Citation: Çağlar, Yeter. "Divan Şiirinin Son Temsilcilerinden Muhyiddin Râif Yengin"[Muhyi al-Din Râif Yengin, one of the Last Representatives of Dîvân Poetry]". *Kastamonu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi - Journal of Divinity Faculty of Kastamonu University* 6/1 (Eylül/September 2022), 127-148.

Etik Beyan/Ethical Statement: Bu çalışma "Muhyiddin Râif Yengin Hayatı ve Eserleri" başlıklı doktora tezi esas alınarak hazırlanmıştır. / This article is extracted from Ph.D. thesis entitled "Muhyiddin Râif Yengin Life and Works" (Phd. Dissertation Marmara University, İstanbul/Turkey, 2022)

İntihal: Bu makale özel bir yazılımla (Turnitin) taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.
Plagiarism: This article has been scanned special software (Turnitin). No plagiarism detected.

web: <http://dergipark.gov.tr/kuifd>
mailto: ilafdergi@kastamonu.edu.tr

Kastamonu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Kastamonu/Türkiye
Kastamonu University Faculty of Divinity, Kastamonu/Turkey
Bütün hakları saklıdır. / All right reserved.

Öz

Muhyiddin Râif Yengin, 1880-1955 yılları arasında yaşamış, harbiyeli bir asker, muallim, şair, mütercim ve velut bir müelliftir. Osmanlı Devleti'nin son yılları ile Cumhuriyet Dönemi'nin başlangıç serüvenine tanıklık etmiş olan Yengin, Divan şiirinin son temsilcilerinden biridir. Divan edebiyatının her türünde eser vermekle kalmamış, çeşitli konularda makaleler yazmış ve dünya edebiyatından çeviriler yapmıştır. Eserlerinin tamamı süreli dergilerde yayınlanmıştır. Birçok şairin şiirlerine tahmisler yapmış, kendisinin şiirlerine de devrinin kıymetli şairleri tarafından tahmisler yapılmıştır. Rubai yazma hususundaki ustalığı; zamanındaki şairler tarafından çok takdir görmüş ve neticede bu rubailer küçük bir risalede toplanıp basılmıştır. Çocukluk ve gençlik yılları Harbiye'de geçmiş, bu kurumdan kendi isteği ile emekli olduktan sonra çok ileri seviyede İngilizce bildiği için birçok okulda İngilizce öğretmenliği yapmıştır. Kuleli Askerî Lisesi'nde öğretmenlik yaptığı yıllarda Mahir İz ile tanışmış ve bu tanışma Mahir İz'in kendisinin damadı olmasına vesile olmuştur. Muhyiddin Râif Yengin şiirlerinde "Muhyî" mahlasını kullanmıştır. Birçok meziyeti haiz olmasına rağmen, onun hayatı ve eserleri ile ilgili müstakil bir kitap ya da makale yazılmamıştır. Bu makalede Muhyiddin Râif Yengin'in hayatı ve eserleri ile ilgili bilgi verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türk İslam Edebiyatı, Muhyiddin Râif Yengin, Divan Edebiyatı, Muhyî, Gazel, Rubâî.

Muhyi al-Dîn Râif Yengin, one of the Last Representatives of Dîvân Poetry

Abstract

Muhyi al-Dîn Râif Yengin was a cadet soldier, teacher, poet, translator and efficient (velûd) author lived between 1880-1955, Yengin, who witnessed the last years of the Ottoman Empire and the beginning of the Republic Period; in our opinion, he is one of the last representatives of dîvân poetry. He did not only produce works in all kinds of Divan Literature, but also wrote articles on various subjects and made translations from world literature. All of his works have been published in periodical journals. He wrote tahmis to the poems of many poets, and also tahmis were written to his poems by the precious poets of his time. His mastery for rubâ'î (quatrains) writing; It was highly appreciated by the poets of his time, and as a result, these rubâ'î (quatrains) were collected and published in a small treatise (risâla). He spent his childhood and youth years in harbîye, and after retring from this institution voluntarily, he taught English at many schools because he knew English at a very advanced level. He met Mahir İz while he was teaching at Kuleli Military High School and this meeting helped Mahir İz to become his son-in-law. Muhyi al-Dîn Râif Yengin used the fictitious name "Muhyî". Although he had many virtues, no independent book or article has been written about his life and works. In this article, information about Muhyi al-Dîn Râif Yengin's life, character and works is presented.

Keywords: Turkish-Islamic Literature, Muhyi al-Dîn Râif Yengin, Dîvân Literature, Muhyî, Ghazal, Rubâ'î.

Giriş

Muhyiddin Râif Yengin, 1880-1955 yılları arasında yaşamış, Divan şiirinin son temsilcilerinden olan kıymetli bir şairdir. Divan Edebiyatı'nın birçok türünde eser vermiş olan bu şairin hayatı ve eserleri ile ilgili geniş kapsamlı bir tez hazırlanmamış, bir makale de yazılmamıştır. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde; 1964-1965 yılları arasında Nimet Samyeli tarafından bir bitirme tezi hazırlanmış, fakat bu çalışmada Yengin'in hayatı ile ilgili yeterli bilgi verilmemiştir. Ayrıca bu tezde Yengin'in mensur eserlerine de yer verilmemiştir. Çalışma tek bir nüsha halindedir, araştırmacıların teze ulaşması ve tezden istifade etmesi çok zordur. Biz bu makalemizde, Muhyiddin Râif'in hayatı ile ilgili detaylı bilgiler vermeye çalıştık. Yengin'in eser verdiği yıllarda yayınlanan bütün süreli yayınlarda tespit ettiğimiz şiir, makale ve çevirilerinden örnekler verdik. Süreli yayınlar dışında farklı kaynaklardan tespit ettiğimiz bazı şiirlerine de yer verdik. Makalemizin bu alanda önemli bir boşluğu dolduracağı kanaatindeyiz.

1. Muhyiddin Râif Yengin'in Hayatı

1.1. Doğumu, Çocukluğu ve Harbiye Yılları

Muhyiddin Râif Yengin, kanaatimizce geleneksel edebiyat ile modern edebiyat arasında bir köprü vazifesi görmüştür. Yaşadığı dönemde, kendisine "Zamanın Nâil'si" deniyordu ve Nâci devrinin bütün şiirleri, sözleri ve hususiyetleri ezberinde olacak kadar, ileride zikredilecek şairlerin tesiri altında idi. Tarihimizin iki önemli devresine şahitlik etmiş, hem bir asker, hem bir eğitimci, hem de eserlerinde Nâilî, Nef'î, Muallim Nâci, Yenişehirli Avni ve Tevfik Fikret'in tesirlerinin görüldüğü şair¹ Muhyiddin Râif Yengin 1880 yılında İstanbul'da dünyaya gelmiştir.² Babası Evkâf Nezâreti müdürlerinden Râif Efendi'dir.³ İlkokulu Tezgâhçılar semtindeki Taş Mektep'te ve Meşrik-ı Füyûzat isimli özel okulda okumuştur. Babasının vefatı ve annesinin verem hastalığına yakalanması sonucu dayısı Ferik Hayri Paşa'nın Beşiktaş'taki evine geçmek mecburiyetinde kalmıştır. Ortaokul tahsilini Beşiktaş Mektebi'nde bitirdikten sonra Bahriye Mektebi'ne kaydolunmuştur. 1897 yılında bugünkü teğmen rütbesine denk bir rütbe olan mülâzım-ı sâni ve makine mühendisliği ile diploma alarak tersane resimhanesine memur ve iki sene sonra da bugünkü üsteğmen rütbesine denk olan mülâzım-ı evvel olmuş, sonrasında bir süre liman dairesinde çalıştırılmıştır.⁴

Meşrutiyet'in ilanında (1908) yüzbaşığa terfi etmiş daha sonra da tersanede fabrikalar komisyonu üyeliğine tayin edilmiştir. Komisyonun lağvedilmesi üzerine tersanede üçüncü dairenin dördüncü şubesine memur olmuştur. Mahmut Muhtar Paşa'nın Bahriye nâzirliği esnasında Bahriye Mektebi'nin ıslahı için oluşturulan teşkilatta, mektebin Türkçe ve İngilizce öğretmenliği görevlerinde bulunmuş daha sonra da tersane fabrikalar

¹ Nimet Samyeli, *Muhyiddin Râif Yengin Divanı* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı, Mezuniyet Tezi, 1964-1965), 2.

² İbnülemin Mahmud Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri II* (İstanbul: Dergâh Yayınları, 1988), 63.

³ Mahir İz, *Yılların İzi* (İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2019), 251.

⁴ İnal, *Son Asır Türk Şairleri II*, 63.

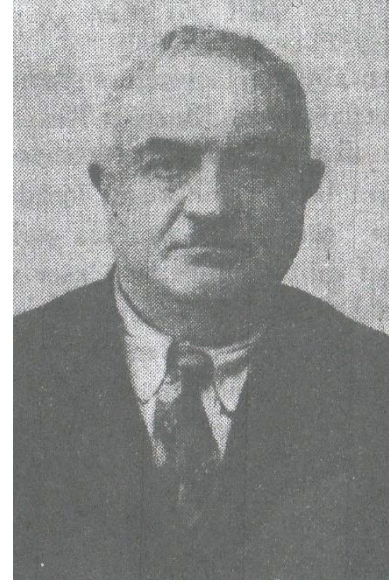
muhasebesine geçmiştir.⁵ Muhyiddin Râif Yengin, Halıcıoğlu Askerî Lisesi'nde öğretmenlik yaptığı sırada yine aynı okulda edebiyat öğretmeni olan Mahir İz (1895-1974) ile tanışmıştır. Bu tanışmadan bir müddet sonra Mahir İz, Muhyiddin Râif'in damadı olmuştur. Mahir Bey, şair Muhyiddin Râif Bey'in kerimesi Fatma Mihrinur Hanım ile 1937 yılında İstanbul'da evlenmiştir.⁶

1.2. Öğretmenlik Yılları

Muhyiddin Râif Yengin, 1915 yılında verdiği bir dilekçe ile emekliye ayrılmış ve öğretmenlik hayatına başlamıştır.⁷ Hadîka-i Meşveret ve Şemsülmekâtib isimli özel okullarda, Dârüşşafaka Lisesi'nde Türkçe ve Edebiyat; Vefâ ve Mercan Sultânîleri ile İstikal Lisesi'nde, Halıcıoğlu ve Kuleli Askerî Lisesi'nde ve 1930'lu yıllarda da Eyüp Orta Mektep'te İngilizce öğretmenliği yapmıştır. Yengin'in İngilizce bilgisi okullara teftiş için gelen müfettişleri dahi hayran bırakacak seviyededir.

1.3. Şahsiyeti ve Muhiti

Muhyiddîn Râif Yengin, kendisini tanıyanların naklettiklerine göre kalenderane yaşayışlı biri idi. Ev ortamında farklı, dışarda farklı âdeta çift taraflı bir mizaca sahip idi. Torunu Sema Üstünel, dedesinin evde yüzü az gülen, çok çabuk öfkelenen, asabi biri olduğunu, yemek yemeye çok düşkün olduğunu ifade ederken⁸ Mahir İz, Yengin'in hariçteki muhabbetinde çok neşeli, şen-şakrak, fıkralar anlatan, güldüren biri olduğunu, onu dinlerken insanın kendini bir düğün evinde surnâme dinliyor zannına kapıldığını ifade etmektedir.⁹

Prof. Dr. Uğur Derman, Muhyiddin Râif ile iki defa yüz-yüze görüşüğünü, bu görüşmeler sırasında Yengin'i, derbeder, içe kapanık ve temizlik kurallarına çok riayet etmeyen biri olarak gördüğünü ifade etmekte, denklem çözmekte çok kabiliyetli olduğunu, hatta üçüncü dereceden bir denklemi hesap yapmadan zihinden hemen bulabildiğini söylemektedir.¹⁰

Muhyiddin Râif Yengin Allah'a (c.c.) olan bağlılığını ve Hz. Muhammed'e (s.a.v.) olan muhabbetini şiirlerinde sık sık dile getirmekteydi ve onun dergâhlara yakın ilgisi vardı. Sultan Abdülhamid'in Bursa'ya nefyettiği Melâmî şeyhlerinden şair Abdülkerim Efendi'nin halifelerinden Serasker Kapısı kalem şeflerinden Fehim Bey'e (Tandaç öl. ?) intisap etmişti.

⁵ İnal, *Son Asır Türk Şairleri II*, 64.

⁶ Mustafa İsmet Uzun, *İstanbul Beyefendisi Muallim Mâhir İz'den İzler*, (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2021), 28.

⁷ Osmanlı Arşivi (BEO), *Bahriye*, [MTV/76], No. 5. Gömlek No. 3259, 50.

⁸ Sema Üstünel. Kişisel Görüşme, 20 Aralık 2019.

⁹ İz, *Yılların İzi*, 255.

¹⁰ Uğur Derman. Kişisel Görüşme, 21 Ağustos 2020.

Halvetî-Şâbânî Şeyhi Maraşlı Tâhir Efendi'nin (1885-1954)¹¹ meclisinden hemen hemen hiç ayrılmazdı. Fehim Bey, Muhyiddin Râif Bey'i iyice kendisine raptetmişti. Her hususta onunla istişare ederdi.¹² Sık sık Göztepe'deki Terlikçi Salih Efendi'nin (öl. 1922) sohbetlerine giderdi.¹³

Kendisini yakından tanıyan herkes, onun Melâmî-meşrep bir insan olduğunu, şiirleri gibi –meşrebi itibariyle– gönül dünyasını da izhar etmeyi sevmediğini ifade etmektedir.

1.4. Ailesi ve Vefatı

Muhyiddin Râif Yengin'in Hatice Hanım ile izdivacından iki kızı olmuştur. Halide Hacer Hanım bir doktorla evli olup, oğlu Esad Bey memurluk yapmıştır. Diğer kızı Fatma Mührinur Hanım, Edebiyat Muallimi Mahir İz'in zevceleridir. Mahir Bey ve Mührinur Hanım'ın kızları Sema Üstünel, Çapa Eğitim Enstitüsü İngilizce şubesinden mezun olmuştur.¹⁴

Yengin'in, günümüzde hayatta olan tek yakını Sema Hanım; Muhyiddin Râif Yengin'in bir erkek kardeşi olduğunu, onun da Emine isimli bir hanımının olduğunu aktarmaktadır. Ancak bütün bu yakınlarının genç yaşlarda vefat ettiklerini söylemektedir.¹⁵ Muhyiddin Râif Yengin, yedi yaşında iken vefat eden kız kardeşi Neyyâr Hanım için bir gazel de yazmıştır.¹⁶

Yengin, 30 Aralık 1955 tarihinde¹⁷ İstanbul'da vefat etmiş; cenaze namazı Aksaray Valide Camii'nde ikinci namazını müteakip kılınmıştır.¹⁸ Ancak araştırmalarımız neticesinde o tarihlerde yayınlanan gazetelerin arşivlerinde Yengin'in vefat ilanını bulmamıza rağmen kabrinin bulunduğu yer tespit edilememiştir. Bunun en önemli sebebi; Muhyiddin Râif Yengin'in Melâmî-meşrep biri olmasıdır. Bu yolu benimseyenler hayatta iken birtakım derviş kıyafetlerini reddettikleri gibi öldükten sonra da mezar taşlarına bazı işaretlerin konmasını istememişlerdir ve bu sebeple mezar taşlarını bî-ser ü pâ (başsız ve ayaksız) diye isimlendirmişlerdir.

Muhyiddin Râif Yengin'in vefatı üzerine yazılan bazı tarih manzumeleri:

*Söndü Osmanlı şi'rinin nûru
Nârına yandı ilm ile irfân*

¹¹Nihat Azamat, "Maraşlı Ahmed Tâhir Efendi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2003), 28/38-39.

¹² İz, *Yılların İzi*, 252.

¹³ Uğur Derman, Kişisel Görüşme, 21 Ağustos 2021.

¹⁴ Samyeli, *Muhyiddin Râif Yengin ve Divanı*, II.

¹⁵ Sema Üstünel, Kişisel görüşme, 04.12.2021.

¹⁶ Samyeli, *Muhyiddin Râif Yengin ve Divanı*, 100.

¹⁷ Samyeli, *Muhyiddin Râif Yengin ve Divanı*, II.

¹⁸ Vefat İlanı Milliyet Gazetesi arşivi 31 Aralık 1955

*Her rubâîsi dört başı ma'mûr
Her gazel bir gazâl-i sihr-i beyân*

*Hep münakkahdı şi'ri üstâdın
Sâni-i Nâilî demek şâyân*

*Cilvegerdi sözünde sırr-ı sühân
Yâdigâr-ı selefdi kill-i revân*

*Rihlet etti Cenâb-ı Muhyiddîn
Tâm târihidir "Dem-i gufrân" (H. 1375)*

Hâfız Yusuf Ararat¹⁹

*O son temsilcisiydi eski şi'rin
Ufûlüyle bugün bir devr bitdi
Dedim gaybında Hâlis, târîh-i tâm:
Kebîr-i şâ'irân-ı Muhyî'de (?) gitdi (H. 1375)*

Hâlis Erginer²⁰

2. Eserleri

2.1. Basılan Eseri

Muhyiddin Râif Yengin'in rubâî yazmadaki mahareti çevresindeki arkadaşlarının dikkatini çekmiş; bilhassa Rıza Tevfik Bölükbaşı bu rubâîlerin basılması için çok ısrar etmiştir.²¹ Nihayet; *Eski Rübâilerim* isimli bu risale 1946 yılında İstanbul Cumhuriyet Matbaası'nda basılmıştır. Rıza Tevfik Bölükbaşı'nın bir takriz yazısını da ihtiva eden risale sadece sahafların raflarında bulunabilen nadir ve kıymetli bir eserdir.

Risalede 114 adet rubâî, numaralandırılarak yazılmış, akabinde bunlara İngilizce ve Farsça tercüme ve iktibaslar şeklinde 44 adet rubâî daha eklenmiştir. Bu rubâîler; Mevlânâ, Hayyâm, Hâfız, Sâdî, Biydil gibi şairlere aittir. Eserin sonunda Arapça ve Farsça kısa bir sözlük ve Tahir Olgun tarafından kaleme alınan bir kıtalık takriz ile "Kulak" başlıklı yayın hatalarının düzeltildiği, bir sayfadan oluşan açıklama yazısı bulunmaktadır.

Bu eserde yer alan rubâîlerinden örnekler:

*Terk eyleyerek sen seni var mı ma'nâ?
Mecnûn gibi seyretmede kûh-i sahrâ
Ey dil niçin âfâkda Leylâ-cûsun?
Yol bul sana, sen, sende nihândır Leylâ.²²*

*Leylâda edip kendini Mecnûn ifnâ,
Leylâ kesilüp kalmış evet! ser-tâ-pâ;*

¹⁹ İz, *Yılların İzi*, 274.

²⁰ İz, *Yılların İzi*, 275.

²¹ Muhyiddîn Râif Yengin, *Eski Rübâilerim* (İstanbul: Cumhuriyet Matbaası, 1946), 4.

²² Yengin, *Eski Rübâilerim*, 14.

Sorsan ana kimsin diye der "Leylâyım"
Gerçekden o Leylâ ise kimdir Leylâ?²³

Mecnûn idi hep secde-güzâr-ı Leylâ,
Leylâya tapılmaz deseler der idi "lâ!"
Mutlakdı mukayyetten ana cilve eden;
Leylâ idi, Mecnûn nazarında mevlâ.²⁴

Vaktinde görür her işi Muhyî ukalâ
Te'hîr-i umûr etmede yoktur ma'nâ
Bir bâr ki ferdâya değildir â'îd,
Tahmil anı ferdâya olur aynı hatâ.²⁵

Bir an ne olur sevgilim ağıyârı unut;
Mâtemde olan gönlümü vaslınla avut;
Dîdârını bir lahzacık olsun göster;
Gel son nefesimdir bana âyîneni tut!²⁶

Bir bahrdeyim tasavvuri müşkildir
Gark-âbeleri kârına der sâhildir.
İhyâ-yı ma'ânî iderim ben sessiz;
Muhyî! demim i'câz-ı mesîh-i dildir.²⁷

2.2. Süreli Yayınlarda Tespit Edilen Eserleri

Muhyiddin Râif Yengin'in şiirleri ve makaleleri yaşadığı yıllarda yayınlanan birçok süreli dergi ve gazetede yer almaktadır. Bu yayınların isimleri şöyledir: *Hazîne-i Fünûn*, *Osmanlı Târih ve Edebiyat Mecmuası*, *Mahfil*, *Mekteb*, *Ma'lûmât*, *Mihrab*, *Peyâm-ı Edebî*, *Âşiyân*, *Hanımlar Âlemi*, *Edebiyat Âlemi*. Aşağıdaki bölümde bu dergilerde yayınlanmış şiirlerinden örnekler bulunmaktadır.

2.2.1. Manzum Eserleri

Muhyiddin Râif Yengin'in müstakil bir divanı yoktur, fakat bir divan teşkil edecek kadar eseri mevcuttur. Bu bölümde Yengin'in dergilerde yayınlanmış şiirlerinden örnekler verilmiştir.

Gazel

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Ey Hudâ! Bir lahzacık göster bana cânânımı

Dûzaha benzetti hicrânı dil-i sûzânımı

²³ Yengin, *Eski Rübâîlerim*, 14.

²⁴ Yengin, *Eski Rübâîlerim*, 14.

²⁵ Yengin, *Eski Rübâîlerim*, 15.

²⁶ Yengin, *Eski Rübâîlerim*, 16.

²⁷ Yengin, *Eski Rübâîlerim*, 18.

*Ol meh-i gunnâc görse rahm ederdî hâlimi
Duysa münkirler gelir îmâna hep efgânımı
Derd-i hicrânınla her dem gözlerim kan ağlıyor
Bak ne hâle koydu firkat dîde-i giryânımı
Kanları çeşmânımın boğsun, helâk etsin beni,
Mevt tutsun tanrı hakkıçün benim dâmânımı
Bir nigâhından ederken kalb-i âlem ihtizâz
Ben nasıl etmem fenâ râhında yârin cânımı²⁸*

Na't

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

*Cân fedâ ey şehsuvâr-ı arsa-i îmân sana
Nâ't-ı hikmet ihtivâdır Hazret-i Kur'ân sana
Hüsn-i furkân-ı görür de müznibâne ağlarım
Oldu her zerrem kemâl-i aşk ile hayrân sana
Bir mücessem nûrsun dünyâyı tenvîr eyledin
Arzı ta'zîm etse çok mu âlem-i imkân sana
Fazlının hem pâyesi, elfâzının pâyanı yok
Şer-i pâkin arş ile hem-pâye bir bürhân sana
Kıl şefâat ben fakîre, ey meh-i evc-i kerem!
Gayrıdan pey-vend-i kesdim bağlandım vicdân sana²⁹*

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

*Bir perînin âteş-i aşkıyla sûzândır dilim
Yaralı bir kuş gibi me'yûs u nâlândır dilim
Etmiyor bir ân tesekkün sarsar-ı sevdâ ile
Ah deryâlar gibi her-bâr cûşândır dilim
Hiç bir şeyden değildir şimdi billâh bâ-haber
Bâde-i hicrân-ı cânân ile sekrândır dilim
Sen anı cevrinle giryân etme böyle, sevdiğim!
Sâfdır taltîf ü isti'zâma şâyândır dilim
Nâr-ı aşk-ı meh-veşânla yanmak ister dâimâ
Bir belâ-hâh-ı adîmü'l misl devrândır dilim*

²⁸ Muhyiddin Râif Yengin, *Hazîne-i Fünûn*, 17 (Cemâziyelâhir 1312/Teşrînievvel 1310), 135-136.

²⁹ Muhyiddin Râif Yengin, *Mekteb*, 17 (Rebîülâhir 1312/Eylül 1310), 153.

*Ol meh-i evc-i delâlin garka-i envârıdır
Nûru reşk-çarh bir pür-tâb-ı ummândır dilim*

*Anlamaz ârif bile her satırının ma'nâsını
Öyle bir âlî-kitâb-ı a'zâmü's-şândır dilim*

*Mâlik-i hüsn-i ilâhî olduğun tasdik eder
Sanma kim kâfirdir, ey büt! ehl-i îmândır dilim*

*Şifte-hâl eyleyen sensin anı, ey reşk-i hûr
Aşter-i zülf ü târ u mârınla perîşândır dilim*

*Ben ne dem bir pembe gül şem eylesem raksân olur
Zan eder gam-hâneme cânân şitâbândır dilim*

*Git yüzün sür pâyine arz eyle hasb-i hâlini
Dâr-ı cânımda hayâl-i yâr mihmândır dilim!*

*Tûr-i pertev-bâr-ı safvetdir, mücessem nûrdur
Cilve-gâhdır Hazret-i Hallâk-ı Rahmândır dilim*

*Hançer-i müjgânını etdikçe tehzîz ol perî
Dest-i pîr-i mey gibi haşyetle lertzândır dilim*

*Mazhar-ı feyz-i ecell-i Hazret-i Allâh'dır
Dürr-i ma'nâlar dolu bir genc-i irfândır dilim*

*Bu nisâr-ı feyz ü rif'atdır gül-i ra'nâları
Dest-i kudretle yapılmış bir gülistândır dilim*

*Şevki yok, âlâmı çok ebr-i bahâr-âsâ yine
Ey bahâr-ı hüsn ü ân! hecrinle giryândır dilim³⁰*

Kıta

*fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Ey gül-i handân-ı ân! sensizken Allâh bir benim
En keder-nâk olduğum demler bahâr eyyâmıdır
Mevsim-i mâtemdir ehl-i mihnet u sevdâya âh
Nev-bahâr ancak safâ ashâbının bayramıdır*

*Olmasın mı lâle-i firkat-zede zâr u hazîn
Yârimin üftâde-i ruhsâre-i gül-fâmıdır
Nâle-i bülbül, figân-ı cûy-bâr âh-ı nesîm
Sîne-i sevdâ-penâhın sâlib-i ârâmıdır³¹*

Nazîre

³⁰ Muhyiddin Râif Yengin, Ma'lûmât, 39 (Zilhicce 1313/Mayıs 1312), 846.

³¹ Muhyiddin Râif Yengin, Maârif, 29 (Safer 1314/Temmuz 1312), 451.

Şeyh Vasfî Efendi Hazretleri'nin "Hâtîfâne sözleri geldikçe yârin yâdıma / Reşk eder Cibrîl-i fikrim kalb-i vahy-âbâdıma" matla'lı gazel-i bî-bedellerine

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Âlem ağlarken benim hâl-i dil-i nâşâdıma
Sen niçün güller gibi gülmekdesin feryâdıma
Mevsim-i feryâd-ı bülbülde beni ađlatma gel
Tanrı hakkıçün yetiş ey gül-cemâl imdâdıma
Eyleyen ancak odur bî-çâre vü müdbir seni
Ey dil-i zâr u hazîn küs baht-ı gam-îcâdıma
Böyle hüzn-efzâ gazeller söylemezdim dem-be-dem
Gelmeseydi sevdiğim hiç eski demler yâdıma³²

Rubâî

me'fûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ûl³³

Âğuşum ile ben hâle idim
Bîgâne leb-i zezeme ve nâle idim
Deryâ gibi cûş eyliyorum şimdi, demin
Gülzâr-ı visâlinde yatar jâle idim³⁴

Tahmîs-i Gazel-i Avnî

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Zerreler şevkinle hep hurşîd-i ma'nâdır bana
Katreler aşkınla her dem cûş-i deryâdır bana
Sîne feyz-i cilve-i hüsnünle Sînâdır bana
"Nûr vechinden cihân Tûr-i tecellâdır bana
Her bün-i mû-yi tenim çeşm-i temâşâdır bana"
Çâşnî-sencân-ı kahrın ey melâhat-ma'deni
İstiyor her dem şerir-pâş-ı gazab görmek seni
Mazhar-ı zevk-i itâb et gayrı gel cân ü teni
"Lücce-i nûş-i âb-ı hayvân eyler âzârın beni
Çîn-i ebrû mevc-i enfâs-ı mesîhâdır bana"
İhtirâk-ı rûhumun îcâbıdır âh eylerim
Âh-ı sûzândır yegâne mahrem-i gam-perverim
Yandım amma ben ser-â-pâ nûrdur hâkisterim
"Cevher-i sûz-i ciğerden bir arazdır peykerim
Sûret-i aşkım lehîb-i dil-i heyûlâdır bana"

³² Muhyiddin Râif Yengin, Hazîne-i Fünûn, 41 (Mart 1313/Zilkâde 1313), 419.

³³ Birinci mısırda bir tef'ile eksiktir.

³⁴ Muhyiddin Râif Yengin, Peyâm, 16/59 (Teşrînisâni 1335). ?.

*Sicn-i târik-i melâlet zâ-yı hicrân meskenim
Nâliş-âmûz-i hezâr-ı mâtem-i âh şîvenin
Şu'le-bahş-ı çeşm-i Ya'kûb cünûn-ı pîrâhenim
"Çâk çâk dest-i âzâr-ı sitemdir dâmenim
Yûsuf-ı Mısr-ı gamım dünyâ Zelihâdır bana"*

*Mesnevîden feyz alup buldum delâletten rehâ
Cennet-i irfâna oldum işte ârâyîş-i fezâ
Çok mu pâyem olsa **Muhyî** reşk-i rindân-ı Hudâ
"Bâb-ı lutf-i hazret-i mollaya düşdüm Avniyâ
Âsitân-ı çarh-ı nüh-târemden a'lâdır bana"³⁵*

2.2.2. Mensur Eserleri ve Tercümelere

Çeşitli süreli dergileri tarayarak tespit ettiğimiz bu yazıların bir kısmı makale niteliği taşımaktadır. Bir kısmı da dünya edebiyatından yapılan küçük çaplı çevirilerden oluşmaktadır. Bu çeviriler bazen bir paragraf, bazen de tek bir cümle olarak karşımıza çıkmaktadır. Makalelerin bazıları dil ve üslup ile alakalı olup, bu yazıların bir kısmında Arap, Fars ve İngiliz Edebiyatlarından meşhur yazarlardan ve sözlerden iktibaslar da yapılmıştır. Byron'un "Muhabbet, erkeğin hayatında ayrı bir şeydir, fakat kadının bütün mevcudiyetidir.", Shakespeare'nin "Seyyât, sahibinden sonra da yaşar, hasenât ise çok kere sahibinin kemikleri ile beraber defn edilir." sözleri gibi.

Bir yazısında, Mehmed Tâhir Bey imzalı çok takdir ettiği bir makaleye methiye yazmış³⁶, başka bir yazısında ise şiir lisanımız ile ilgili bir makaledeki fikirlere olan itirazlarını, Tevfik Fikret, Recâizâde Mahmud Ekrem, Cenab Şahabeddin, Abdülhak Hâmid Tarhan, Muallim Nâci, Süleyman Nazif gibi şairlerin şiirlerinden örneklerle beyan etmiştir.³⁷ Yine başka bir makalede kafiye ile ilgili yazılmış bir yazıyı sert bir dille eleştirmiş³⁸, başka bir yazıda dilimizde isimlerden ve sıfatlardan yapılan mastarları³⁹, bir başka yazısında edebiyatta üslubun esaslarını açıklamıştır.⁴⁰

Aşağıda makalelerinden bazı bölümler verilmiştir.

"İngiliz Edebiyatı Numûneleri'nden: Seyyahın Avdeti (Southey'den)

Sabahleyin havada zıyâ-yı âfitâb-ı âlem-ârâ içinde tahrîk-i ecniha-i i'tilâ eden bir mürğ-i hoş-elhân-ı bâlâ-pervâzın ulviyyet u ihtîşâm-ı tabîate dâir bir derin kasîde-i belîğa olan nagamât-ı rengîni garib seyyâhın dil-i tesellî-hâhına ne müferrîh peyâmımlar, ne âlî şî'rler söyler!

³⁵ Muhyiddin Râif Yengin, *Peyâm-ı Sabâh*, 9/52 (Teşrinievvel 1335), ?.

³⁶ Muhyiddin Râif, "Mehmed Tâhir Bey imzalı bir makâleye medhiyye", *Ma'lûmât*, (Receb 1314/ Teşrisânî 1312), 235.

³⁷ Muhyiddin Râif, "Bir Makâle-i Edebiyye", *Peyâm-ı Sabâh*, (Kânûnisânî 1336), 3.

³⁸ Muhyiddin Râif, "İsmail Safâ Efendi Hazretleri'ne", *Ma'lûmât*, (Cemâziyelâhir 1316/ Teşrinievvel 1314), 743-744.

³⁹ Muhyiddin Râif, "Lisân Bahsi", *Peyâm-ı Sabâh*, (Teşrinievvel 1335), 2.

⁴⁰ Muhyiddin Râif, "Edebiyatta Üslûb", *Peyâm-ı Sabâh*, (Kânûnisânî 1336), 2.

Öğle vakti tâb u tâkatsiz şemsin zebûnu olarak ateşli yolunda baygın, mecâlsiz yürüdüğü sırada serince bir rûzi-gâr anı şûhâne tavâf etmeye başlaması ne kadar gam-küsârânedir!

....

Nikâb-ı sehâbdan ârî olan âfitâb-ı zerrîn-i gîsûvânın pertev-cemâl-i kudsî meâlini sîne-i sâf u sevda-penâhına çeken bir kâmrâ cû sevda-penâhına çeken bir kâmrâ cûy-bâr-ı âheng-dârın tatlı tatlı neşîde-serâ-yı visâl olması o siyâh ta'b-gûş u hicrân-zedenin rûhunu leb-rîz-i şevk u meserret eder.

....

Akşamın ziyâsı zâil olub da bütün eşyâ sükûta vardığı zaman vâsıl-ı simâh-ı cânı olan, koyunların çingiraklarının münevvim hâtırât-ı sadâları rûhuna bir terâne-i tarab gibi safâ-bahş olur.

....

Fakat sevgilisinin, avdetinde edâ-yı mahsûsiyle (velkam-hoşgeldin-buyurunuz) demesi ana bütün elhân u esvât-ı leyliye ve rûzmere-i kâinattan güzel, rûh-efzâ gelir."⁴¹

Lisân Bahsi

Türkçede isim ve sıfatlardan teşekkül edilen masdarlar hem çok hem de ketîru'l-isti'mâldir. Bir hayli esmânın evâhirinde meftûh lâm u alâmet masdar getirilerek masdar teşkîl olunur, gözlemek, süslemek, kamçılama, tütsülemek, ânlamak, ayarlamak gibi ki; göz, öz, söz, kamçı, tütsü, ân(akıl, fikir, dimağ, hafıza), ayar (şarkı, nağme) isimlerinden yapılmıştır.....⁴²

Edebiyatta üslûb

İnsanın sanâyi-i nefîseden beri vâsitasıyla fikirlerini ve duygularını beyân ettikleri tarza üslûb denilir. Mûsikîde, resimde, fenn-i maârifde.....elhan esâlib-i muhtelifede bahs olunur. Edebiyatta üslûb ise bir adamın efkârını, ihtisâsâtını lisânı vâsitasıyla ifâde ve tebliğ ettiği türdür, buna frenkler (style) diyorlar ki (yazı için kullanılan eski ket) demek olan (stylus) kelimesinden muharrefdir. Hiç bir ferdin düşünceleri –durup dururken- başkasınca ma'lûm olmaz, onları üslûb anlaşılacak şekilde arz u teşhîr eder. Onları tecsîm ü teşkîl eyleyen, onlara ifâza-i hüsn eden, nüfûz u tesîr veren üslûbdur.....⁴³

2.2.3. Nimet Samyeli'nin Çalışmasından Alınan Şiirleri

Bu çalışma İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde, 1964-1965 yılları arasında Nimet Samyeli tarafından bitirme tezi olarak hazırlanmıştır. Bu çalışma hazırlanırken, Muhyiddin Râif Yengin'in kendine ait iki adet el yazma defterinden⁴⁴ ve süreli yayınlardan

⁴¹ Muhyiddin Râif Yengin, Ma'lûmât, 150 (Rebîülâhir 1316/Eylül 1314), 601.

⁴² Muhyiddin Râif Yengin, Peyâm-ı Sabâh, 12/55 (Teşrînievvel 1335), 2.

⁴³ Muhyiddin Râif Yengin, Peyâm-ı Sabâh, 23 (Kânûnâni 1336), 2.

⁴⁴ Bu defterler Muhyiddin Râif Yengin'den Mahir İz'e; Mahir İz'den de Uğur Derman'a intikal etmiştir. Defterler; Türk Petrol Vakfı Kütüphanesi'ndedir. Ancak tasnif edilmedikleri için erişime açık değildir.

istifade edilmiştir. Ancak bu; bir bitirme tezi olduğu için birçok eksiklik ihtiva etmektedir. Hazırlanma tarihinin de uzun yıllar önce olması hasebiyle tek bir nüsha halindedir ve turnusol kâğıdına yazılmış hâlde, mürekkepleri dağılmakta, neredeyse silinmek üzeredir. Bu çalışmada Yengin'in hayatı, ailesi ve şahsiyeti ile ilgili üç sayfalık bir bilgi verilmiş, rubâîlerinin sadece bir kısmı yazılmış, makalelerine ise hiç yer verilmemiştir. Divan tertibi ile hazırlanmış bu çalışmadan alınan birkaç şiir aşağıda verilmiştir.

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Merhabâ ey mümkinâta cevher-i pâk-i hayât

Hep fûrûğunla ziyâ-dâr-ı taayyün şeş-cihet

Nûr-i vechullâh olur senden tecellî-sâz-ı feyz

Eylemiş Yezdân seni âyîne-i rahşân-ı zât

Bir zamanlar sîrâze-bend olmazdı mahtûm olmasa

Hâtem-i lutf-i kabûlünle kitâb-ı kâinât

Dil vuzû'-sâz-ı namâz-ı vâhidiyettir bana

Şimdi ancak hâcibindir tak-ı mihrâb-ı salât

Bâr-gâh-ı pâkine arz eyle istişfâını

*Hâsdır **Muhyî**-i Rasûl-i Ekrem'e afv-ı hasât⁴⁵*

Müseddes

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Var ol ey cünd-i bülendî ümmet-i âhen-tenin

Cevher-i cân-ı vatansın sen celâdet ma'denin

Gayretullâh olmuş arkanda semâvî cevşenin (1)

Salsın âvâze bütün âfâke batş-ı eymenin (2)

Var yürü tedmîrine tâgî vü bâgî düşmenin

Hak senin kuvvet senin tevfiik-i sübhânî senin

Şanlı şemşirinle aç mülke reh-i fevz ü felâh

Sînelerde tâ ki berk ursun ziyâ-yı inşirâh

Şarka doğsun feyzi eksilmez münevver bir sabah

Remz-i şîrânenle bulsun i'tilâ şân-ı silâh

Var yürü tedmîrine tâgî vü bâgî düşmenin

Hak senin kuvvet senin tevfiik-i sübhânî senin

Sen edince şevk ile azm-i fezâ-yı kâr-ı zâr

Şâhid-i tevfiik-i sübhânı sana âgûş açar

Fart-ı dehşetden olur ecnâd-ı düşman târ ü mâr

Leylî yok bir rûz-ı rûşen kıl cihâna âşikâr

⁴⁵ Samyeli, *Muhyiddin Râif Yengin Divanı*, 13.

Var yürü tedmîrine tâgî vü bâgî düşmenin
Hak senin kuvvet senin tevîk-i sübhânî senin

Dik livâü'n-nasrî sultân-ı burûc-ı düşmana (3)
Aks-i rengiyle o yerler dönsün artık gülşene
Âsümân-ı nusret-i Yezdâne konsun dendene
İnkılâb etsin telâtüm-gâh-ı fitne me'mene
Var yürü tedmîrine tâgî vü bâgî düşmenin
Hak senin kuvvet senin tevîk-i sübhânî senin

Bir nihâyet vermek ister gîr-ü-dâr-ı dâime
Çünkü artık haddi aştı ihtikâr ü lâime
Bî-mecâl-i istibâr oldu kulû-ı hâime
Anlasın neymiş okunmak nerre-şîr-i nâime
Var yürü tedmîrine tâgî vü bâgî düşmenin
Hak senin kuvvet senin tevîk-i sübhânî senin

Kâidindir bî-şek imdâd-ı Resûl-i Kibriyâ
Kuvvetü'z-zahr-ı mehîbindir vedâd-ı evliyâ
Olsa çok mu âlem-i cenk ü vegâ hayrân sana
Müsteârındır celâl-i zül'fikâr ı Murtezâ
Var yürü tedmîrine tâgî vü bâgî düşmenin
Hak senin kuvvet senin tevîk-i sübhânî senin

Dest bürd-i Haydar-ı Kerrârı göster hasma git
Anlaşılsın necdet ü satfet nedir kimdir yiğit
Münkirân-ı savlet-i sîrâneni dem-beste et
Şimdi **Muhyiddîn** sana böyle hitâb eyler işit
Var yürü tedmîrine tâgî vü bâgî düşmenin
Hak senin kuvvet senin tevîk-i sübhânî senin

Gîrüdâr artık yeter encâma ersin himmet et
Kal'ana bîh-i dıraht-ı fitnenin bir gayret et
Hâmân-ı devleti lerzân-ı zür ü heybet et
Nerre-şîr-asâ bütün a'dâ-yı dîne sevlet et
Var yürü tedmîrine tâgî vü bâgî düşmenin
Hak senin kuvvet senin tevîk-i sübhânî senin

Nüsha Farkları

1. Nusret-i Yezdândır arkanda semâvî cûşenin
2. Âleme âvâze salsın feyz-i batn-ı eymenin

3. Dik livâü'n-nasr-ı vâlâ-yı burûc-ı düşmene⁴⁶

Murabba'

mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ûlün

*Ey nûr ne revnaklı safâ-yı seherin var
Göklerdeki envâra gülen tâb-ı ferin var
Çeşmim gibi pür dürr ü güher reh-güzerin var
Bir gönlüne bak anda ne kudsî eserin var*

*Cûş etmededir sînede bir koca ummân
Ondan nice dürlere saçılır dîdeme rahşân
Yüz sürmeye âmâde senin pâyine her ân
Bekler seni çeşmimde tükenmez güherin var*

*Yalnız benim ufkumda mı her dem leme'ânsın
Âfâk-ı diyârında da sen lem'a-feşânsın
Dîdârına hayretle semâdan nigerânsın
Ey mâh senin yârdan elbet haberin var*

*Git hâlimi farz et getir ândan peygâm
Bin derd ü elem olmadadır sînede müdgâm
Al nâlemi birlikte git olmaz mı sanırsam
Ey peyk-i sabâ semtine yârin seferin var*

*Kan akmadadır yaş yerine dîdelerimden
Ben yâreliyim yâreliyim yâreliyim ben
Yâd elde niçin durmalıdır yâr eli varken
Ey yâr gel artık bana rûhumda yerin var⁴⁷*

Şarkı

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

*Gözlerin manzûrum olsa dâimâ
Gamzen îmâ etse sevdâlar bana
Tâzelense dilde aşk u ibtilâ
Gamzen îmâ etse sevdâlar bana*

*Mahşer-i zâr olsa hissiyâta dil
Sûrişimden olsa Mecnûnlar hacil
Çağlasam mânend-i deryâ muttasıl
Gamzen îmâ etse sevdâlar bana⁴⁸*

⁴⁶ Samyeli, Muhyiddin Râif Yengin Divanı, 19. Nimet Samyeli; bitirme tezini hazırlarken, mecmualarda neşrolunan metni esas almış, defterlerde bulunanları nüsha farkı olarak göstermiştir. Biz bu şiiri tezden aktardığımız için nüsha farklarını da olduğu gibi buraya aldık.

⁴⁷ Samyeli, Muhyiddin Râif Yengin Divanı, 29.

⁴⁸ Samyeli, Muhyiddin Râif Yengin Divanı, 33.

Kıt'a

mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'lü fe'ûlün

*Bir bülbül idin gonca-femin neşve-i demdi
Meyden bu gece ârızı reşk-âver-i güldü
Cânâna dedim vecde gelib sîneni bir aç
Cânân gece mir'âta bakılmaz dedi güldü⁴⁹*

Beyt

mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün

*Âdem ana derler ki harâbât-ı fenâda
Peymâne-şiken olsa da peymân-şiken olmaz⁵⁰*

Hicv

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

*Ber-hevâ etmekle mâl ü cânını
Çillesi bî-çâre halkın dolmadı
Etmeden cezâ-yı mülkü târ u mâr
Hayf cem'iyet perîşân olmadı⁵¹*

Mânî

*Aşka sataşdı gönül
Kendinde buldu yâri
Pek çok uğraşdı gönül
Âkıbet şaşdı gönül⁵²*

Muallim Nâci'ye Nazîre

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

*Kimseler âgâh değil hâl-i harâb-ı sîneden
Âh ben yandım kül oldum sûz u tâb-ı sîneden
Duysa aşk eyler terahhum firkat ağlar hâlîme
Cûş eden sûziş-i efgânı rebâb-ı sîneden
Bâr-gâh-ı ulvi-i cânâna azm et ey figân
Bahs için bir nebze fart-ı pîç ü tâb sîneden
Cümle ebhâsı hemân bir aşk u mâtemdir bu gün
İstemem bir harf açup görmek kitâb-ı sîneden
Şimdi senden beklerim dermânı ancak ey ecel*

⁴⁹ Samyeli, *Muhyiddin Râif Yengin Divanı*, 52.

⁵⁰ Samyeli, *Muhyiddin Râif Yengin Divanı*, 55.

⁵¹ Samyeli, *Muhyiddin Râif Yengin Divanı*, 55.

⁵² Samyeli, *Muhyiddin Râif Yengin Divanı*, 58.

*Gel beni kurtar şu müdhiş ıstırâb-ı sînedem*⁵³

Servet-i Fünûn Tarzı

Hâlim

Dilde bir hüzn ü ducret-i mübhem

Beni nâlân-ı ye's eder her dem

Geçer âh u figânla her demim âh

Uyumaz dilde hüzn ü mâtemim âh

Benzerdim ben o mürge kim hayrân

Gam-küsâr-ı elem enîs-i figân

Düşeli dâm hücre sine yâ senden

Bıkmış olmuş hayâtına düşmân

Çırpınır muttasıl eder feryâd

Eyler ancak ölümden istimdâd

Geh rûyum egerçe handândır

Çeşm-i kalbim hemîşe giryândır

Zehr-i handemde ihtifâ eyler

En hazîn dem'a-i melâl ü keder

Dem-i hüznümde gizlidir ekser

Bir derin hande-i sefâ muğber

Hâsılı âlemim perîşândır

*Rûz u şeb rûhum el-amân-hândır*⁵⁴

2.2.4. Diğer Kaynaklarda Tespit Ettiğimiz Şiirleri

Buraya kadar; Muhyiddin Râif Yengin'in muhtelif dergilerdeki taramalarımız sonucu tespit ettiğimiz şiir ve makaleleri ile Nimet Samyeli'nin bitirme tezinden naklettiğimiz şiirler ve Yengin'in *Eski Rübâilerim* isimli kitabında yer alan rubâîlerinden örnekler verdik. Bu bölümde de Mahir İz 'in *Yılların İzi* isimli kitabından ve Şemseddin Yeşil hakkında yazılan bir kitaptan alınan bazı şiirler bulunmaktadır.

Müntehâ âlemin efendisidir

*Müntehâ'nin kitâbı kendisidir*⁵⁵

Nisbetim bir cemâl-i akdesedir

Gerçi bir rind-i nâ-besâmânım

Beni toprak görüp de çiğnemeyin

⁵³ Samyeli, *Muhyiddin Râif Yengin Divanı*, 162.

⁵⁴ Samyeli, *Muhyiddin Râif Yengin Divanı*, 217.

⁵⁵ İz, *Yılların İzi*, 256.

Ezmeyin... Hâk-i pâ-y-ı cânânım⁵⁶

Sen âh deyip de geçme öyle,
Bir âh'dadır Celâl-i Zâtı,
Bir âh, semâyı, arşı sarsar,
Bir âh yıkar bu kâinâtı⁵⁷

Fuzûlî'nin "Beni cânandan usandırdı cefâdan yâr usanmaz mı?" mısrası ile başlayan meşhur gazeline Muhyiddin Bey'in tahmîsi:

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

O hûnî kan döker peyveste bir dem kâne kanmaz mı
Dem-i mahşer o kandan kendini mes'ûl sanmaz mı
Kiyâmet yok mudur der yoksa ferdâya inanmaz mı
"Beni candan usandırdı cefâdan yâr usanmaz mı?
Felekler yandı âhımdan murâdım şem'i yanmaz mı?"

Eder bîgâneğânı devlet-i didâr ile şadân
Kılar hep âşinâyânı esîr-i mihnet-i hicrân
Benim, aşkımdan el-hak hâsılım endûh-i bî-pâyân
"Kamu bîmârına cânân devâ-yı derd eder ihsân
Niçin kılmaz bana dermân beni bîmâr sanmaz mı?"

Çıkıp gönlümden eflâke dem-â-dem âh u efgânım
Duyuldu zümre-i rûhâniyâne râz-ı pinhânım
Akar seylâbe-âsâ dîdeden eşk-i firâvânım
"Şeb-i hicrân yanar cânım, döker kan çeşm-i giryânım
Uyârır halkı efgânım, karâ habtım uyanmaz mı?"

Gam-ı hicrân ile gerçi huzûrum gitti âlemden
Göründüm rûy-i handân gösterip halka dem-â-dem ben
Haberdâr olmadı sûz-i derûnumdan o sîmin ten
"Gamım pinhan tutardım ben, dediler yâre kıl rûşen
Desem ol bî-vefâ bilmem, inânır mı, inânmaz mı?"

Leb-i goncan firâk-ı bülbül-i kalbe verir kaygû
O kaygûya bulunmaz vuslatından başka bir dâru
Olur pûşîde eşkim rûyüne baktıkça ben her su
"Gül-i ruhsârına karşı gözümden kanlı âkar su
Habîbim fasl-ı güldür bû akan sular bulanmaz mı?"

Gezerken vâdi-i sevdâda bir gün serseri gâfil
Beni gördün de sen ettin hitâb-ı lütfuna nâil

⁵⁶ İz, Yılların İzi, 257.

⁵⁷ İz, Yılların İzi, 257.

*Füsûn-ı fitne-i çeşminle kıl sen hâlimi müşkil
“Değildim ben sana mâil, sen ettin aklımı zâil
Bana ta’n eyleyen gâfil, seni görgeç utanmaz mı?”*

*Cihanda kârı Muhyî’nin ne da’vâdır, ne gavgâdır
Serâpâ çeşm olup kastı o mehrûyu temâşâdır
Bulunmaz seng-i tâneyle değildir âb o deryâdır
“Fuzûlî rind-i şeydâdır, hemîşe halka rüsvâdır
Sorum kim bu ne sevdâdır, bu sevdâdan usanmaz mı?”⁵⁸*

Osmanlı Edebiyatı’nın son mümessillerinden Muhyiddin Râif Bey’in Şemseddin Yeşil Efendi Hazretleri hakkında yazdığı kasideden birkaç beyit⁵⁹

*Merhabâ ey şems-i tâbân-ı semâ-yı hüsn ü ân
Cevher-i rahşende-i rûhu zemîn u âsümân
Merhabâ ey nûr-ı âzâm kim fûrûğ-ı talâtın
Tûr-ı cism-i âşıkı pür-recfe eyler nâgehân*

Sonuç

Muhyiddin Râif Yengin; Osmanlı’nın son demleri ile Cumhuriyet’in ilk yıllarında yaşamış olmasından dolayı her iki dönemin hususiyetlerini de eserlerine yansıtmış çok yönlü bir müelliftir. Hem eski hem de yeni edebî türlerde şiir ve nesirler yazmıştır. Bu şiir ve yazıları yaşadığı dönemde yayınlanan birçok dergide yer almıştır. Divan Edebiyatı’nın birçok türünde şiir yazmış, bu şiirlerde, edebî sanatları da ustalıkla uygulamıştır. Yaşadığı dönem itibariyle Divan Edebiyatı’nın son temsilcilerinden biri olmuştur. Bilhassa rubâî yazmadaki ustalığı, zamanının şairlerini dahi hayran bırakacak derecededir. Yengin’in yazdığı bazı dizeler musikişinasların da dikkatini çekmiş ve bu dizeler çok güzel bestelere güfte olmuştur. İleri seviyede İngilizce bilmesi ve bu alanda öğretmenlik yapmış olması, birçok dilden edebî tercümeler yapması da onun zikredilmesi gereken meziyetlerindedir. Hâl böyle olunca Yengin’in hayatı, şahsiyeti ve eserleri ile ilgili çalışmaların yapılmaması olmasında kanaatimizce büyük bir eksiklik vardır. Nimet Samyeli tarafından hazırlanan bitirme tezi bu alandaki boşluğu doldurmada yeterli olamamıştır. Bu çalışmamız Yengin’in daha iyi tanınması için bir adım olacaktır. Temennimiz ise Muhyiddin Râif Yengin ile ilgili daha kapsamlı akademik çalışmaların yapılmasıdır.

⁵⁸ İz, *Yılların İzi*, 262-263.

⁵⁹ Ümran, Selman, *Mehmed Şemseddin Yeşil Efendi Hazretleri Kimdir?*, (İstanbul: Şemseddin Yeşil Kitabevi, 2007), 82.

Ekler

Sema Üstünel (Muhyiddin Râif Yengin'in kızı). Sema Üstünel 24 Nisan 1938'de Üsküdar'da doğmuştur. Üsküdar Amerikan Kız Koleji mezunu olan Sema Hanım, Sarıyer'de ikamet etmektedir. Fotoğraf Üstünel'in Sarıyer'deki evinde 04 Aralık 2021'de kişisel görüşmemiz esnasında tarafımızdan çekilmiştir.

Muhyiddin Râif Bey ailesiyle. Muhyiddin Râif Bey'in sağ tarafındaki, eşi Hatice Hanım, sol tarafındaki ise Mahir İz'in annesi, Çelebizâdeler ailesine mensup Râife Hanım'dır. Fotoğraf; Sema Üstünel'in albümünden, yine kendisinin izni ile alınmıştır.

EMİN ONGAN
ÜSKÜDAR MÜSİKİ
CEMİYETİ NEŞRİYATI

Rep. no.: 1355

MAHUR ŞARKI

Usül: Aksak

"Ben derdime hiç çare bulmam sakî"

Beste: Arif Sami TOKER

Güfte: Muhyiddin Raif YENGİN

ARANAĞMESİ

Ben der di me hiç ça
re bul mam sa kî ah ah sa kî
(SAZ.../.....)
Aş kın be ni öl dür se de yıl mam sa kî
Aş kın be ni öl dür se de yıl mam sa kî
Mes tü ka de hi çeş mi si ya lın ol dum (SAZ.../.....)
Dol sa ka de hi öm rüm a yıl mam sa
kî a yıl mam sa kî

Dr.Semra Özgün
Aralık-2003

Ben derdime hiç çare bulmam sakî
Aşkın beni öldürse de yıl mam sakî
Mest ü kadeh-i çeşm-i siyahın oldum
Dolsa kadehi ömriüm ayılmam sakî
Aşkın beni öldürse de yıl mam sakî

Muhyiddin Râif Yengin'e ait güfteye, Arif Sami Toker tarafından yapılan, mahur makamında, aksak üsulündeki bestenin notalarıdır.

Kaynakça

- Azamat, Nihat. "Maraşlı Ahmet Tahir Efendi". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 28/38-39. Ankara: TDV Yayınları, 2003.
- Hazîne-i Fünûn. 17, (Cemâziyelâhir 1312/Teşrînievvel 1310), 135-136. 41, (Mart 1313/Zilkâde 1313), 419.
- İnal, İbnülemin Mahmud Kemal. *Son Asır Türk Şairleri*. 2, İstanbul: Dergâh Yayınları, 1988.
- İz, Mahir. *Yılların İzi*. İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2019.
- Ma'ârif. 29, (Safer 1314/ Temmuz 1312), 451.
- Ma'lûmât. 39, (Zilhicce 1313/Mayıs 1312), 846. 150, (Rebûlâhir 1316/Eylül 1314), 601.
- Mekteb. 17, (Rebûlâhir 1312/Teşrînievvel 1310), 153.
- Peyâm. 16/59. (Teşrînisâni 1335), ?.
- Peyâm-ı Sabâh. 9/52, (Teşrînievvel 1335), ?. 12/55, (Teşrînievvel 1335), 2. 23, (Kânûnisâni 1336), 2.
- Samyeli, Nimet. *Muhyiddîn Râif Yengin Dîvânı*. Mezuniyet Tezi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı, 1964-1965.
- Selman, Ümran. *Şemseddin Yeşil Efendi Hazretleri Kimdir?*, İstanbul: Şemseddin Yeşil Kitabevi, 2007.
- Uzun, Mustafa İsmet. *İstanbul Beyefendisi Muallim Mahir İz'den İzler*. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2021.
- Yengin, Muhyiddin Râif. *Eski Rübailerim*. İstanbul: Cumhuriyet Matbaası, 1946.
- Yengin, Muhyiddîn Râif. "Mehmed Tâhir İmzâlı Bir Makâleye Medhiyye". *Ma'lûmât* 141 (Receb 1314/Teşrînisâni 1312), 235.
- Yengin, Muhyiddîn Râif. "İsmâil Safâ Efendi Hazretleri'ne". *Ma'lûmât* 157 (Cemâziyelâhir 1316/Teşrînievvel 1314), 743-744.
- Yengin, Muhyiddîn Râif. "Bir Makâle-i Edebiyye", *Peyâm-ı Sabâh* 22 (Kânûnisâni 1336), 3.
- Yengin, Muhyiddîn Râif. "Lisân Bahsi", *Peyâm-ı Sabâh* 12/55 (Teşrînievvel 1335), 2.
- Yengin, Muhyiddîn Râif. "Edebiyatta Üslûb", *Peyâm-ı Sabâh* 23 (Kânûnisâni 1336), 2.